

*Ильяс АБДРАХМАНОВ,
Учалы тау-байыктырыу комбинаты
акционерҙар йәмғиәтенең генераль директоры*

Ильяс Әхмәт улы Абдрахманов үзенең хеҙмәт юлын Учалы тау-байыктырыу комбинатында ябай эшсе булып башлап, уның генераль директоры дәрәжәһенә күтәрелгән кеше. 1998 йылда тәғәйенләнде ул был вазифаға. Комбинат тарихында Учалы ерлегендә тыуып-үскән, бауыр калкыткан тәүге директор! Әгәр зур булмаған ваҡыт аралығында комбинат рентабелле эшләй башлаған икән — был егәрле, көслө ихтыярлы етәксе килеүҙән. Ильяс Әхмәт улы ике тапҡыр республикабыҙҙың Дәүләт Йыйылышына депутат итеп һайланды. Комбинат проблемаларынан тыш, кала, район хеҙмәтсәндәренең тормошон яҡшыртыу хақына башкарылған изге эштәре өсөн дә уның йөзөндә үз кешен күрә халыҡ. Әле һезгә тәкдим итәһе әңгәмә Учалы калаһының ғына түгел, республикабыҙҙың «алтын йөрөгөн» тәшкил иткән предприятиеның үткәне, бөгөнгөһө, киләсәге тураһында...

—Ильяс Әхмәтович, һүҙе, моғайын, шунан башларбыҙ: власкә Горбачев килгәндә, демократия шарттарында үткән тәүге һайлауҙар мәлендә, һез тау-байыктырыу комбинатының профсоюз ойошмаһын етәкләй инегез. СССР Юғары Советына депутатлыҡка кандидат итеп комбинат ике кешене күрһәттә. Беренсе уның директор ине, икенсене — ябай эшсе. Һез эшсе Шабановтың кандидатураһын яклап, Башкортостандың көньяк-көнсығыш райондарына уның ышаныслыһы сифатында сәйәхәткә сықтығыҙ...

—Әйе, халыҡ, шул иҫәптән безҙә, депутат итеп начальниктарҙы һайларға күнгәйнек. Михаил Андреевич Беляев бик абруйлы, ихтирамға лайыҡ кеше ине. Ләкин ваҡыты бит һиндәй! Революцион заман килде. Халыҡ уны һайлау түгел, тыңларға ла теләмәс ине. Һез үзегеҙҙә Шабановтың ышаныслыһы булырға ризалыҡ бирҙегеҙ, ә Беляевка яҡынламаһ инегез.

— Михаил Андреевич үзе лә...

— Әйе, ул үзе лә ышаныслыһы итеп языусыны һайламаһ ине, әлбиттә. Без һезҙең менән бер төрлө уйланыҡ, шуға ла

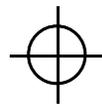
еңдек. Халықтың кәйефен баһалау, уның ни менән тын алғанын беләү һәр сәк уңышка юл аса...

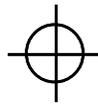
—Ваҡыт, килешәм, революцион ине. Ә бына нимә бирҙе халыҡка?

—Башта халықтың шул сәктағы көнкүрөшөн искә төшөрәйек: 200 грамм колбаса, 200 грамм май. Көрпә — талон менән, тәмәкегә — талон... Партия: «Тормош яҡшы, ә иртәгә унан да яҡшыраҡ буласаҡ!» — тине. Ләкин халықты алдап булмай. «500 көн» программаһын уйлап сығарҙылар. Шулар осорҙа әскелеккә қаршы ла программа қабул ителде, торлаҡ буйынса ла программа иғлан ителде. Қысқаһы, программа артынан программа...

—Ләкин беренсе лә үтәлмәне...

—Бөтә хикмәт тә шунда: программалар кайғалыр өстә эшләнде. Етмәһә, безҙең халыҡ «яқты киләсәк»кә ышаныу рухында тәрбиәләнгән. Һезҙең менән мин дә шулай ук. Шуға ла ауылдар, калалар буйлап Шабановты алып йөрөнөк. Йәнәһе, халықтың хәлен аңлаған, белгән кеше депутат булһа, бөтә нәмә яҡшыға үзгәрә! Ә бөгөн без беләбеҙ: Шабанов булһынмы, Абдрахмановмы — илдең иктисадын

күтәрмәй тороп, бер нәмә лә якшырмай. Хатта шул ук сәнгәт тә, мәзәниәт тә, әзәбиәт тә ныклы, тотороккло иктисад шарттарында ғына үсешә.

— **Комбинатка һеззәң директор булып тәғәйенләнгән осор еңелдән түгел ине.**

— Ауыр, катмарлы ине. Комбинатты кабул иткән сакта арзан мәгдән инде бөткәйне. Шахта сеймал бирә башламагайны. Хәзер бирә, ләкин үл кыйбат.

— **Ләкин, Ильяс Әхмәтович, һеззәң эштәр, мәсәлән, Сибайзагы игез һыңарыгыз менән сағыштырганда, насар түгел.**

— Килешәм. Быйылгы ярты йыллык күрһәткестәре лә насар түгел. Көнләп, айлап төзөлгән бизнес-план үтәлеп килә. Ләкин, үзегез зә карап сыктыгыз, фабриканы реконструкциялау зур сыгым талап итә. Әгәр шул эште бынан биш йыл элек эшләгән булһалар, бөгөн беззәң хәл күпкә якшы булыр ине.

— **Ә ни өсөн уны элегерәк...**

— Элегерәк максат икенсерәк булган... Комбинат акцияларының контроль пакеты әле лә Мәскәү эшкыуарзлары кулында. Шуныһы якшы — хәзер улар беззәң эске эштәргә кысылмай.

— **Тәүге ярты йыллык һөзөмтләрен насар түгел тинегез. Шул хакта әйтәп үтегез әле.**

— Иң элек шуны билдәләр инем: комбинат эшлекле, белемле инженерзар менән тәмин ителгән; эшселәр коллективы тотороккло һәм сәләмәт; без хәзер бакыр-цинк концентратын тулы миқдарза етештерә һәм шул ук вакытта етештергәнде һата, бер үк вакытта базаһын арттыра, производствоны яңырта алабыз. Быға бер юлы өлгәшеүе еңел түгел һәм ул, әйтер инем, һирәк осрай торған күренеш. Партнерзар за хәзер беззәң шикләнеп карамай, күптәренең инвестор булырға теләктәре зур. Быйыл 600 миллион һумлык кредит линияһы асылды.

Ә был предприятие түләргә һәләтле булған осракта ғына мөмкин...

— **Һеззә быйыл «Директор—2000» исеме бирелеүе, ә предприятиегә «Хрустальная Ника» призы тапшырылуы, әлбиттә, юкка түгел.**

— Был приз «Прогресс хакына партнерлык» халык-ара программаһының координацион комитеты тарафынан расланған. Ә был программа бынан биш йыл элек Германия һәм Францияның шәхсэн компаниялары тарафынан Рәсәй һәм СНГ-ның сәнгәт предприятиелары менән туранан-тура бәйләнеш урынлаштырыу максатында барлыкка килгән.

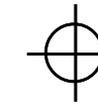
— **Ошо килгәндә, форсаттан файҙаланып, эшселәр менән аралашырға, һөйләшергә тура килде. Эш хактары арыу, комбинаттың профилакторий-санаторийына путевкалар бирелә... Әммә әле һез реконструкция үткәргән флотация-фильтрау-киптерәү цехында, яңы техника кулланыла башлагас, производство майзаны ла, эш урындары ла бушаясак.**

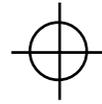
— Әйе, капитализмдың каты законы шуны талап итә. Ләкин без быны эшләргә тейеш түгелбез. Эшенән тороп калған кеше кайза барырға, нимә эшләргә тейеш?

— **Был һүззәрзә әйткәндә ошо ерзә тыуып-үскән кеше тауышы үзен һиззәргәндәй...**

— Ғүмер буйы ошонда йәшәйем. Комбинатта эшләй башлауыма ғына ла утыз ике йыл.

— **Утыз ике... Минең комбинат менән аралашып йәшәгәнгә генә лә егерме өс йыл. Күп кенә эшселәр тураһында һүрәтләмә, очерктар язырға тура килде. Шул осорза етәкселәрзәң эш алымдары төрлөләнде, берзәүзәр етәксе булып ултырыу менән «кабинет яңырта» башлай. Ә һеззә нисә килмә, шул ук йөззәр, шул ук кешеләр...**

— Кеше алыштырып кына производствоны алга этәреп булмай бит. Минен уйымса, насар кеше юк, насар етәксе генә бар. Бөгөнгө шарттарза уңышка кабинет яныртып түгел, ә етештерелгән продукцияның сифатын күтәреп һәм шул ук вакытта уның үзкиммәтен төшөрөп кенә өлгәшергә мөмкин.

— **Ләкин һез башкарган саралар, шул ук фабриканы реконструкциялау — бөтәһе лә етештергән продукцияның үзкиммәтен төшөрөү өсөн...**

— Уныһы шулай, ләкин асык ысул менән сығарылған сеймал бөтөүгә барганда, ә шахта ысулы менән алыу 95 процент тәшкил иткән сакта продукцияның үзкиммәте барыбер югары.

— **Сибай калаһындағы тормошто Башкортостан Бакыр-көкөрт комбинатынан, шул тирәләге мәгдән яткылыктарынан тыш күз алдына килтереп булмаған кеүек, Учалы тирәһендәге яткылыктар запасы ла борсой...**

— 1998 йылда разведка Учалы, Үзйылға һәм Молодежный яткылыктарында мәгдән һәм металл запастарының арта барыуы тураһында мәғлүмәтәр бирзе. Комбинаттың кәмендә һикһән йыллык киләсәге бар икәнә мәғлүм, ә разведка бының менән генә сикләnmәй бит әле, эшен дауам итә, яны яткылыктар аса.

— **Быныһы алыс киләсәк эше инде, ә якындағыһы?**

— Учалы ер асты руднигының запасы 15-20 йылга исәпләнгән. Шуга күрә лә

Учалы һәм Үзйылға ер асты рудниктарың төзөү менән бергә яңы шахта төзөүзе лә күз уңынан ыскындырырға ярамай. Был йәһәттән Учалы руднигынан ике километр алыслыкта ятқан Яңы Учалы яткылыгы игтибарға лайык. Унда сеймал 600-1100 метр тәрәнлектә ята.

— **Ильяс Әхмәтович, комбинаттың кала һәм райондың көнкүрешенә қағылған проблемаларҙы хәл итеүзә лә әүзем катнашыуы билдәле...**

— Беренсенән, комбинат ошо район ерлегендә үсеп сыккан, ошо ерзән байлығы менән йәшәгән һәм тукланған предприятие. Тимәк, проблемалар уртаҡ һәм без уларҙы бергәләп хәл итергә тейеш. Икенсенән, депутат буларак, халык мәнфәғәтен күзәтмәй хәләм юк. Әммә проблемалар за күп.

— **Проблемалар күп инде ул, әммә алда торған бурыстар за зур бит, хатта әйтер инем — үтә зур. Ләкин күңел тыныс. Ошо тыныслык, эшлекле тыныслык, эшселәр йөзөндә лә сағыла. Бына һезгә карап ултырам да, йылдар, мәшәкәттәр үз эшен эшләмәй калмаған, ә шулай за ныклылык, төплөлөк, ышаныс күберәк кеүек хәзер...**

— Без бит хәзер партия, халык исеменән түгел, үз исемебеззән һөйләйбез. Элек миндә, мәсәлән, патриотизм тойғоһо көслөрәк ине, ә хәзер оптимизм көслөрәк. Реаль оптимизм.

Әңгәмәне Таңсулпан Ғарипова алып барзы.

